

Nervų karas prieš Jugoslaviją

Varyniai (m). Nors pastarosiomis dienomis visa pasaulio spauda mirgė mirga pranešimais apie Jugoslaviją, tačiau aiškiausiu vaizdu susidaryti apie tikrąją Jugoslavijos padėtį neįmanoma. Žinių agentūrų pranešimai nepaprastai prieštaringai vieni kitiems. „New York Times“ korespondento nuomone, šis žaismas dėl Jugoslavijos diplomatinuose sluogsnuose sukėlęs tokias nuotaikas, kurios esančios panašios į 1941 m. nuotaikas, prieš Hitleriui įsiveržiant į Jugoslaviją.

Rusai telkia kariuomenę

Paryžiaus laikraščio „Le Figaro“ Vienos korespondentas praneša, kad rusai šiuo metu Rumunijoje vykdo didžiulius kariuomenės pergrupavimus Jugoslavijos sienos kryptimi. Esą pašaukta aktyvioji tarnyba daug karininkų, kareiviai neleidžiami atostogų. Dieną ir naktį Jassy ir Galatzo miestus geležinkeliu arba Dūnoju mi pravažiuoja rusų kariuomenės daliniai. Jugoslavijos pasienyje, ypač tarp Baziaso ir Turinu-Severino pastebėtas kariuomenės koncentravimas. Civiliams į šią zoną įvažiuoti draudžiama. Geležinkelio stotys gavusios instrukcijas mobilizacijos atvejui. Į Craiova esą atvykęs marš. Tolbuchinas. Visame krašte esančios vykdamos revizicijos.

Reuteris, remdamasis Jugoslavijos komunistų partijos organo „Borba“ paskelbtomis žiniomis, iš Belgrado praneša, kad Rumunijos pasienio kaimuose įvestas draudimas vaikščioti nuo saulėlydžio iki saulėtekio. Gatvėmis patuliojant kariuomenės daliniai.

Jugoslavija demontuoja

UP iš Belgrado praneša, kad tenykščių diplomatinė sluogsninė nuomone, ši visa akcija esanti tikta sovietų blefas, siekias sukurti Tito nervus. Tačiau Tito vyriausybė nė kiek nesineruojanti, nes: ligi šiol dar neskelbė mobilizacijos; nė vienoje Jugoslavijos dalje nepastebėta jokių kariuomenės judėjimų; Jugoslavijos gen. štabo v-kas Popovičius nesą nutraukęs savo atostogų; Titas nesą pakeitęs nuomonės kominformo atžvilgiu. Įspūdi, kad Sov. S-ga savo manevrais norinti Jugoslaviją tikta „pagasinti“, stiprinąs ne tik sąmoningas žinių skleidimas apie kariuomenės koncentravimą Vengrijos-Jugoslavijos pasienyje, bet ir dabar vyksta kominformo kariniai pasitarimai Sofijoje.

Turkai laukia konflikto

Tačiau Turkijos diplomatinuose ir kontravalybos sluogsnuose, pasakojama, kaip praneša AP, kad Jugoslavija Bulgarijos ir Albanijos pasieniuose laikanti paruošusi 10 pėstininkų divizijų, 1 šarvuotųjų divizijų, 1 parašutininkų divizijų ir 1 aviacijos lauko divizijų. Turku kontravalybos sluogsniai kalba, kad Albanijon esą atvykę nauji sovietų karininkų ir inžinierių būriai bei ateina karinės medžiagos transportai. Turkijos sluogsnuose viešpatuojas įsitikinimas, kad per ateinančius du mėnesius reikią laukti „reikšmingų įvykių“.

Laukiama lemiamo Tito-Rytų bloko kivrčo Jungt. Tautose

RUSIJA BUS APKALTINTA TAIKOS GRIOVIMU

Lake Success (INS). Iš patikimų informacijų aiškėja, kad per ateinančias 10 dienų Jungtinėse Tautose reikią laukti lemiamo kivrčo tarp maršalo Tito ir kominformo. Yra pagrindo spėlioti, kad Belgradas, grįžus Jugoslavijos atstovui prie JT Dr. J. Vilfanui ir Lake Success, numato Jungt. Tautoms iškelti skundą. Vilfanas, kuris karo metu vadovavo Tito partizanams, ir dabar tebėra Jugoslavijos diktatoriaus asmeninis draugas, prieš savaitę išvyko į Belgradą svarbiems pasitarimams dėl naujos užs. politikos linijos.

Didelis Graikijos laimėjimas

Atėnai (BBC). Graikijos kariuomenės štabas praneša apie didelius laimėjimus. Visą Grammoso kalno keterą yra kariuomenės žinioje. Sukilėliai be didesnio pasipriešinimo bėga į Albaniją, palikdami visas savo atsargas ir sunkiuosius ginklus. Šiuo metu sukilėlių žinioje tėra sunkiai prieinamos vietovės Albanijos pasienyje. (Žiur. str. „Panika Tiranoje“ 2 psl.)

Italijos - Graikijos susitarimas

Roma (BBC). Italija ir Graikija pasirašė sutartį dėl karo nuostolių atlyginimo. Italija pasizadėjo per penkis metus Graikijai sumokėti virš 100 milijonų dolerių prekmis. Graikija iš savo pusės leido į savo gyvenamas vietas grįžti apie 10.000 italu, kurie po karo buvo priversti Graikiją apstii.

Masiniai areštai Fiumėje

Roma (AP). Spaudos pranešimais iš Triesto (sav. Pabaigos) pranešama, kad Fiumėje buvo įvykdyti masiniai „komunistinių sabotatorių“ areštai. Jie kaltinami padėję didžiausią Jugoslavijos naftos rafineriją Romsoje. Italų žinių agentūra „Astra“ praneša, kad gaisrininkų komandos dėl nepaprastai didelės kaitros negalėjusios degančių imonių pradėti gesinti, o oficialiame Jugoslavijos komunikate pabrėžiama, kad gaisras buvęs greit užgesintas ir vėl esą dirbama pilnu tempu. Toki gaisrai, kaip priduriama komunikate, kylą dažnai. (Ši rafinerija pagal taikos sutarties nuostatas buvo atimta iš Italijos ir atiduota Jugoslavijai. Ji yra trečioji savo didumu visoje Europoje, karo metu buvusi smarkiai subombarduota, tačiau sovietams remiant ir vokiečių karo belaisviams padedant, vėl atstatyta).

Italijos spauda šį gaisrą laiko „kominformo ūkinio karo prieš Titą dalimi“; todėl, siekiant apsaugoti nuo naujų teroro ir sabotažo veiksmų, Arso kasyklas, Polos laivų dirbtuves ir kitus uostus užėmę kariuomenės daliniai.

Vienas iš Jugoslavijos grįžęs „Basler Nachrichten“ korespondentas pasakoja apie plačią sabotažinę veiklą, kurią atlieką ir prieš Titą veikiantieji partizanai. Belgrado vyrausybė, savaime suprantama, apie tai tylinti. Tačiau per pastarąsias dvi savaites įvykusios trys sunkios geležinkelių katastrofos, kurios buvusios šio partizanų sabotažo pasekė. Taip pat esą visiškai sunaikintas Jugoslavijos prekybinio laivyno pasididžiavimas garlaivis „Partizanka“.

UP žiniomis, Jugoslavijos transporto ministerija praneša, kad rugpiūčio 12 d. vienas sovietų karo laivas iš Rumunijos įplaukęs į Jugoslavijos teritoriją, visai nebodamas pasienio sargybų išpėjimų. Po kurio laiko jis tuo pačiu keliu grįžęs atgal. Jugoslavijos valdininkai pabrėžia, jog šio „provokatoriško ir demonstratyvaus“ įvykio atžvilgiu jiems tenką kalbėti ir elgtis labai santūriai, kad sovietams nedavus progos pradėti sprogdinti „Balkanų parako statinę“. Vienas vadovaujās Jugoslavijos transporto ministerijos valdininkas pareiškė, kad dabar jau esą griebtasi priemonių panašems atsitikimams išvengti.

O vis dėlto...

Roma (AFP). Laikraštis „Messagero“ praneša iš Fiumės, kad gaisras, kuris Romos naftos rafineriją beveik visai sunaikino, kilo iš karto 4 vietose, smarkiam sprogiui sukretus plačią apylinkę. Nežinomi asmenys nakties metu į rafinerijos įrengimus išmugėliavę sprogstamos medžiagos.

McNeil: sovietai kursto karą

Londonas (m). Vienoje savo kalboje britų valstybės ministeris MacNeil pareiškė, kad sovietų spaudos ir radijo propaganda dar niekad po karo nebuvo tokia arši, kaip dabar. Tiesa, ji ruošianti taip vadinamą „taikos kongresus“, tačiau jos elgsena Jugoslavijos atžvilgiu rodo, kad šių kongresų tikslai esą neaiškūs.

Britų amerikiečių pasitarimai Ir apie ūkinius ir politinius reikalus

Bevino - Crippso nesutikimai

Londonas (BBC). Britų vyriausybė pirmadienį po beveik visą dieną užtrukusio posėdžio sutarė dėl instrukcijų delegacijai, vykstančiai derėtis į Washingtoną. Pasitarimuose dalyvavo ir generalinių štabų viršininkai. Iš to daroma išvada, kad buvo tariamasi ir dėl kariuomenės išlaidų. Britų delegacijai vadovaus užsienio reikalų ministras Bevinas ir finansų ministras Sir St. Crippsas. Associated Press praneša, kad tarp Bevino ir Crippso buvo kilęs rimtas nuomonių skirtumas. Bevinas yra visiško dolerių ir svarų blokų suliejimo šalininkas, kas eventualiai galėtų privesti prie miltų unijos ir bendros valiutos. Tuo tarpu Crippsas mano, kad D. Britanija iš ūkinio sunkumų galės išbristi tik didindama savo gamybą, mažindama jos kaštus ir skatinama eksportą į dolerinius kraštus. Bevinas, kuris yra politinio ir karinio bendradarbiavimo su JAV šalininkas, mano, kad tik jo siūlomą keliu galima bus išvengti nuolatinių JAV - D. Britanijos ūkinio kivrčo.

Iš viso, Bevinas yra linkęs daugiau į kompromisus negu Crippsas, kuris esąs D. Britanijos nepriklausomybės ir glaudžių santykių su commonwealthu šalininkas.

Trumanas ruošia dirvą

Prezidentas Trumanas, kalbėdamas pirmadienį Philadelphijoje, palietė ir ūkinio bendradarbiavimo klausimus. Jis pareiškė, kad JAV prieš akis turinčios 4 tokio bendradarbiavimo principus:

1. pasaulinio ūkio sveikata turi lemiama sąlyga ir taikos išlaikymą;
2. tai gali būti pasiekta tik per gėrybių ir patarnavimų mainus;
3. ūkinis atkūtimas reikalauja nuolatinių pastangų, ir ne tik iš vienos valstybės pusės;
4. demokratinės valstybės nesikiša į kitų valstybių vidaus reikalus, jos žino, kad vieno ir to paties tikslo galima siekti įvairiais metodais ir būdais.

Tolių Trumanas pabrėžė, kad sovietai savo agresinga elgsena nori sukelti nerimą pasaulyje, kurį ištikiant katastrofa, jei jis duosis sovietų įbauginamas.

Paminėjęs būsimus pasitarimus su britais, Trumanas pareiškė, kad ši kartą prie derybų stalo sėdės draugai. Amerikiečiai žiną kiek britai nukentejo dėl karo.

Sis prezidento Trumano pareiškimas Londone buvo sutiktas su pasitenkinimu. Čia nurodoma, kad jis sudaręs malonią atmosferą deryboms.

Bevinas su Crippsu į Washingtoną vyks rugsėjo 7 d. Washingtono jau šio mėn. 27 d. prasidėjo paruošiamieji pasitarimai, kuriuose dalyvauja amerikiečių, britų ir kanadiečių finansiniai ekspertai. Pasitarimams vadovauja amerikiečių užsienio reikalų ministerio pavaduotojas Jamesas E. Webbas. Britų delegacijai vadovauja britų

išdo sekretorius Smithas, o kanadiečių Normanas Robertsonas.

Jei dabar susitarti nepasisektų, britai pereitų prie autarkinio svarų bloko ūkio, kas greičiausiai padalintų pasaulį į tris ūkines sferas: amerikiečių, britų ir sovietų. Tuo atveju Vakarų jėga žymiai susilpnėtų. Todėl manoma, kad bus padaryta viskas, kad to išvengus.

„New York Times“ praneša, kad Bevinas susitarė su Achesonu, aptarus finansinius klausimus, peržiūrėti ir visas JAV bei D. Britaniją liečiančias tarptautines problemas.

IRO pranešimas apie darbo kuopas

Bad Kissingenas. IRO informacijų tarnyba praneša:

„Lenkų ir ukrainiečių spaudoje paskelbtos žinios apie tariamą JAV kariuomenės nusistatymą sudaryti darbo kuopas iš Vokietijoje pasiliekantį DP neatitinka tikrovę. Negali būti ir kalbos apie 1-6 metų darbo sutartį ir apie tai, kad tokių kuopų dalyviai automatiškai praranda DP statusą.

Kariuomenė po 1950 - metų neketina duoti darbo DP, išskyrus tuos, kurie įskaitomi nuri likti Vokietijoje. Antra vertus, IRO darbo skyriaus žiniomis, kariuomenė yra suinteresuota gauti sarašus tų DP (iki 45 m. amžiaus), kurie norėtų įstoti į darbo kuopas ir Vokietijoje pasilikti dar bent 6 mėnesius.

Į tas kuopas priimami tik lenkai, ukrainiečiai ir baltai“.

Rytų Vokietijoje „likviduota“ 100.000 žmonių

Vatikanas (AP). Vatikano organas „Oservatore Romano“ paskelbė Katalikų Žinių Tarnybos pranešimą apie naujus katalikų eklezijos varžymus Rytų Vokietijoje. Nežiūrint komunistų tvirtinimų, kad jie nevaržą religijos laisvės, koncentracijos stovyklose kalinių skaičius nuolat didėjas. Nuo karo pabaigos esą areštuota per 250.000 žmonių, iš kurių apie 100.000 esą likviduota, o 50.000 išstremta į Rusijos gilumą. Daugumas jų žuvo arba tebekalinami dėl savo tikėjimo ir nepasitenkinimo komunistiniu režimu.

Bėgū kas antras rusas

Stuttgargas (UP). Į amerikiečių zoną pabėgęs rusas ltn. Arminas Konnas pareiškė, kad visi Vokietijoje esantieji sovietų karininkai ir kareiviai, išskyrus pačius auk-

Komunistų nepasisekimai Suomijoje

Suomijos komunistų „rudens ofenzyva“ tęsiasi jau antrą savaitę. Po pradinių pasisekimų jie patyrė daug skaudžių smūgių. Vyriausybės orumas ne tik nenukentėjo, bet dar pakilo. Tačiau pasidžiaugti, kad visa komunistų akcija nuėjo niekais, šiandien per anksti.

Komunistai savo puolimus sukonzentravo į tas ūkines sritis, kurios yra jautriausios. Visų pirma streikų bangos buvo pailiesti uostai. Krovikams atsisakius pakrauti laivus, Suomija kasdien patirdavo kelis šimtus milijonų suomių markių nuostolių. Vyriausybė pasisekė savanorių streiklauzių ir kariuomenės dalinių pagalba iškrauti bent svarbiausias prekes, kurių trūkumas galėtų pakenkti Suomijos pramonei, dirbančiai reparacijų Sovietų Sąjungai sąskaiton.

Uostų darbininkų streikas vyriausybei sukėlė galvosūki, kuris ir dabar dar nėra galutinai išspręstas. Statybos darbininkų komunistų įsakymo streikuoti visame krašte paklausė tik 25% nors pačiame Helsinkyje streikuojančių skaičius siekė net 80%. Maisto pramonės darbininkai, sielių plukdytojai, medžio apdirbimo pramonės ir transporto darbininkai komunistų raginimų streikuoti nepaklausė arba greitai vėl grįžo į darbą.

Aplamai imant, streikavo ne daugiau 25.000 darbininkų arba apie 5% visų Suomijos darbininkų.

Sekantis žingsnis

Nepasisekus aukščiau minėtų ūkio šakų darbininkų streikams, komunistai dabar nori sukurstyti metalo darbininkų streiką.

Toje profesinėje sąjungoje yra susispietę net 54.000 darbininkų. Profesinėje sąjungoje socialdemokratų turi persvara, nors, tiesa, nedidelė. Todėl profesinės sąjungos vadovybei pasisakius prieš streiką, komunistai paragino savo šalininkus vis tiek streikuoti. Idomu, kad čia iki šiol nebuvo jokių nesutikimų dėl atlyginimo dydžio, atsėd, streikas turi grynai politinį pobūdį. Metalu pramonė turi ypač jautri Suomijos ūkio vieta, nes, kaip teigia „Helsinki Sanomat“ ji artimiausių 6 mėnesių laikotarpyje sovietams turi pristatyti reparacijų sąskaiton sumą gaminių už 12-13 milijonų dolerių, skaitant prieškarinėmis kainomis. Jei Suomija savo išpareigojimų neišpildys, ją laukia skaudžios bausmės, nes taikos sutartis nėra numačiusi jokio atsiprašymo dėl nenumatytų aplinkybių.

Kad komunistai yra nepatenkinti Suomijos būkle, yra visai aišku. „Neue Zuercher Zeitung“ Stockholmo korespondentas konstatuoja, kad Suomijos ūkinė būklė gerėja ir tuo pačiu komunistų propaganda netenka pagrindo. Todėl jie iš paskutiniųjų stengiasi, nuėjus niekais jų pirmajam pasistatytam tikslui - suparalizuoti visą Suomijos gyvenimą, bet suskaldyti profesines sąjungas. Tai jiems dalinai pavyko, nes Suomijos profesinių sąjungų federacija iš savo tarpo turėjo išskirti tas profesines sąjungas, kurios pasisakė už streikus. Kartu vyriausybė neteko atlyginimo reguliavimo kontrolės. Dabar konkuruojančios profesinės sąjungos lenktyniaus reikalavimuose pakelti atlyginimą.

O atlyginimo pakilimas negalės neatsiliepti į gamybos kaštus. Padidėjusios kainos pasunkins eksportą. Suomijos socialdemokratų spauda nurodo, kad ir be to galimo reiškinio, Suomijos laukia tam tikri ūkiniai sunkumai ir su jais susijęs nedarbas. Ypač jį pajus miškuose dirbą, nes miško eksporto galimybės kiek susiaurėjo ir dėl sumažėjusio miško teikimo reparacijų sąskaiton. Dirbtiniai išpūstoje reparacijų sąskaiton dirbančioje pramonėje dėl darbo sumažėjimo bus atleista daug darbininkų, kuriems reikės duoti darbo kitur. Todėl komunistai dar turi vilties kiek vėliau pažejoti nedarbo sudrumstam vandenį.

Iš Budapašte per Maskvą grįžusi Suomijos komunistų vadė Hertta Kuusinen, apie kurios atstatymą jau buvo paskildę gandai, prisipažino, kad streikai siekia tolimesnių tikslų, negu atlyginimo pakilimas. Vyriausybės priemonės esančios provokacija ir „rimtas taikos sutarties pažeidimas“.

Ryšys su Jugoslavija

Tas Kuusinen pareiškimas sutinka su londoniško „Times“ išvedžiojimais, kad Suomijos streikai, gali būti, yra susiję su kominformo ofenzyva prieš Jugoslaviją. Juk ir prieš pusantrų metų - išvedžioja „Times“ - sovietai buvo pradėję savo akciją prieš Suomiją - kaip tik tuo laiku, kai buvo suruoštas pučas Čekoslovakijoje. Žinoma, sutinka atsargus laikraštis, šį kartą gali būti ir atsitiktinumas, kad ofenzyva pradėta vienu laiku ir prieš Titą ir prieš Suomiją, tačiau, antra vertus, abi tas ofenzyvas iššaukė vienas ir tas pats aktinas, būtent, sunaikinti Rytų Europoje bet kokią opoziciją.

Komunistai užėmė Kveitungą

Kauntonas (AP). Kinų komunistai šiuo metu yra apie 200 kil nuo Kantono. Jie užėmė Kveitungo miestą, kuris yra visai netoli Kvantungo provincijos sienos, kuriai priklauso ir Kantonas. Kitomis žiniomis, komunistai jau įsibrovė ir į Kvantungo provinciją.

Mandžurijoje sudaryta „liaudies“ vyriausybė. Tos vyriausybės tikslas esąs pritaikyti Mandžurijos ūkį karui prieš „fašistus“.

Senatas už ginklų teikimą

Washingtonas (AP). JAV senato karo ir užsienio politikos komisijos pritarė prezidento Trumano pasiūlytai ginklų teikimo programai, kuriai numatoma išleisti 1,45 milijardo dolerių. Kaip žinia, atstovų rūmai šią sumą sumažino beveik 50%. Jei senatas pritaris, kaip ir anksčiau minėtos komisijos, mišri abejų rūmų komisija susitars dėl kompromiso.

DAR SIANDIEN UZSISAKYK

„Lietuvi“

Prenumerata mėnesiui:

Vokietijoje — 3,— DM

užsakant į užsienį — 4,— DM

Atsk. Nr. kaina 40 pf.

Dėl spaustuvės techninių kliūčių šis numeris išėjo kiek pavėlavęs.

Kova dėl itakos Art. Rytuose

Londonas (m). Sovietų kariuomenės organas „Raudonoji Žvaigždė“, pasak Reuters, teigia, kad kova tarp D. Britanijos ir JAV dėl itakos Art. Rytuose Sirijoje iš esmės besikeičiant prie valdžios vaio vienos ar kitos valstybės marionetės, pasitruko. Girdi, vis didėjanti Art. Rytuose JAV itaka privertė D. Britaniją griebtis tokių desperatinių žygių, kaip Sirijos diktatoriaus Zaimo nuvertimas ir suaukdymas.

Sirijos laikraštis „Annas“ pereiną penktadienį paskelbė, kad šiuo metu tūriama dirva sudaryti sąjungą tarp JAV, D. Britanijos ir arabų valstybių. Irako ministeris pirmininkas generolas Nuri tuo reikau jau kalbėjo Londone. Ir Jordanijos Karalius Abdula tuo reikau neseniai tarėsi Londone su Bevinu. Londono užsienio reikalų ministerija paneigė gandus, kad į dabartinę tarp D. Britanijos ir Egipto, Jordanijos bei Irako sutarčių sistemą norima dar įtraukti JAV.

Egipto laikysena

Tuo pačiu laiku daug dėmesio skiriama Egipto laikysenai. Karalius Farukas buvo labai susidraugavęs su nušautuoju Sirijos diktatorium Zaimu, kuris Farukui dovanavo gražų auksinį briliantais papuoštą medalių 10.000 dolerių vertės. Už tai Farukas revanšavo Mohamedo Ali ordenu ir brangenybėmis Zaimo žmonai. Mat, Farukas norėjo sutrukdyti Didžiosios Sirijos įkūrimui, kurios siekia britų remiamas Jordanijos karalius Abdula. Tą D. Sirija sudaryti pati Sirija, Irakas ir Transjordanija. Tai būtų didžiausia ir stipriausia arabų valstybė. Farukas, kuris nori arabų kraštus suvienyti Egipto vadovybėje, tam planui labai priešinosi ir rėmė Zaimą, žinoma savo simpatijomis prancūzams, o tuo pačiu priešituku britams. Zaimui tik 133 dienas išbūvus prie valdžios vairo, Farukas, atrodo, staiga apsigalvojo. Kairo radijas dabar jau pritaria Abdulos planams sudaryti Didžiąją Siriją. Tas staigus egiptiečių pasikeitimas, galimas daiktas, yra skiriamas išpėti amerikiečius. Juk sudarius D. Siriją, ir dar su Egipto pritarimu, britų itaka visame arabų pasaulyje susitvirtuotų. Tas negali patikti JAV, kurios turi interesų šioje nafta turtingoje pasaulio dalyje. Todėl Farukas, tariamai remdamas D. Sirijos idėją, nori daugiau paramos išsiskirti iš amerikiečių už savo naujos nuomonės pakeltimą.

Neseniai JAV federacinio teismo teisėjas Williams O. Douglasas viešoje kalboje reikalavo, kad JAV daugiau dėmesio skirtų arabų pasauliui, kuris esąs „reikalingas Amerikos patarimui ir paskatiniui daugiausia negu doleriui“. Douglas, kuris ką tik pradėjo 6 savaitę atostogas arabų kraštuose, reikalavo, kad amerikiečiai mestų visą savo svorį į arabų kraštus ir tuo būdu jiems padėtų atsilaikyti prieš sovietų ekspansijos užmačius.

JAV spauda apie Indonezijos konferenciją

Washingtonas (USFS). „New York Times“, rašydamas apie šią konferenciją, pastebi, kad tai, be abejoj, esanti viena iš svarbiausių paskutiniojo meto konferencijų. „Herald Tribune“ savo vedamajame reikalauja Vakarų demokratijas pasiskelbti „kovotojais dėl Azijos savivaldos“. Laikraštis sako: „JAV ir kitos Vakarų valstybės turi pasinaudoti proga ir pabrėžti, kad Vakarų kraštai pritaria Azijos tautų laisvei. Visi pripažįsta faktą, kad komunizmas Azijoje, lygiai kaip ir Europoje, yra nauja imperializmo forma, ir komunistų laimėjimas ten vėl reikėtų naujos svetimųjų valdžios įvedimą. Komunizmas gali atnešti dar baisesnį azijatišką išnaudojimą, negu jis buvo kolonizacijos laikais, nereikia užmiršti tai pabrėžti kiekviena galima proga“.

Fritschės nuotyčiai Sov. S-goje

Pirmasis pasimatymas su komisaru

Pasirašęs Fritsche buvo įleistas į kitą pasaulį. Kambaris buvo erdvus ir puošnus. Fritsche pasodino patogion kėdėn ir jam pasiūlė cigarete.

— Prašau, pasiūlykite visą pokelį, — pasakė jam komisaras ir maloniai paklausė, ar jis nenumanas priežasties, kodėl jį atgabėnė į šią Maskvą. Fritschė pasisakė, jis manas, kad gal pakarti, gal kitaip nušauti, paskandinti, o gal net sukaptopi Raudonojoje alkatėje, minint vokiečių invazijos Rusijon metines. Komisaras nuosi juokė ir pastebėjo: — Jūsų kraujo mes norime. Vėliau pasakykite, ką jūs galvojote apie Sovietų Sąjungą.

Ir čia užsimėgė ilgą, tartum mokyklinis pasikalbėjimas apie vokiečių — rusų karo pradžią. Fritschė susivokė, kad flureri ginti nebeapsimoka, tačiau nesugaudė, ką sakyti apie savo praeitį. Bet komisaro kalbos tonas buvo tiek draugiškas, kad Fritschė išdriso prisitarti, kad jis negalys savo minčių išdėstyti raštu, iki jis laikomas staliame karšče. Komisaras su tuo sutiko ir pažadėjo jį perkelti į geresnę vienetą.

Netrukus sargybinis grąžino Fritschę į jo pirmąsį vienutę ir atėmė visas cigaretes. Grįžęs Fritschė pasijautė labai išalkęs. Buvo praėję gal net 24 val. nuo to, kada jis paskutinį kartą buvo gavęs valgyti. Jo baimė, kad rusų kalėjimuose naudojamas badu marinimo metodas, pranyko, kada jo vienutės duryse pasirodė baltai apspirengs virėjas, su kepure ir prijuoste, ir atnešė vieną riekutę duonos ir stiklą karšto vandens, bet švaraus kaip krištolas, tai buvo vand. arbata. Fritschė sužinojo, kad

Londonas (Exchange). Paryžiaus užsienio reikalų ministerių konferencijos nutarimu, specialūs ministerių įgalotiniai iki š. m. rugsėjo mėn. 1 d. turi paruošti Austrijos valstybės sutarties projektą. (Ne taikos, bet valstybės sutartį todėl, kad Austrija, kaip valstybė, kare nedalyvavo. Dabartinė sutartimi tik atstoma jos valstybinė nepriklausomybė. — Red. Ar įgalotiniams iki to termino pasiseks susitarti — tuo tarpu dar neaišku. Iki šiol pasitarimai vyko labai sunkiai. Tik paskutiniame dieno sovietai padarė kai kurių nuolaidų. Kaip žinia, ministeriai sutarė, kad Austrija už joje paliekamus vokiečių turklus ir „karo grobį“ sovietams turi sumokėti 150 milijonų dolerių, tačiau kilo nesusipratimų dėl mokėjimo išdėstymo, ir pradžios. Sovietai dabar pasiūlė mokėjimus pradėti tviem mėnesiams po sutarties įsigaliojimo pradžios. Daug galvosūkiu kelia Austrijos kariuomenės klausimas, kuris, atrodo, šiuo metu yra svarbiausias. Šiuo klausimu savo skaitytojams pateikiame „Basler Nachrichten“ vedamojo mintis.

Paskutiniuoju laiku niekas nebuvo sujaukęs Austrijos nuotaikų, kaip amerikiečių štabų viršininkų vizitas. Oficialiai buvo paskelbta, kad štabų viršininkai norėjo inspektuoti amerikiečių dalinius; ir iš tikrųjų tarp viršininkų ir Austrijos vyriausybės narių nebuvo jokių pasitarimų. Tačiau komunistinė propaganda jau kuris laikas kelia dėl tos viešnagės triukšmą. Vienoje buvo išlipdyti plakatai, reikalaujant amerikiečių „karo kurstytojų“ pasitraukimo, o prie „Bristolio“ viešbučiu buvo surengtos demonstracijos, kurios tačiau buvo labai menkos. Net menkesnės už ta pačia proga Paryžiuje surengtas demonstracijas. Austrijos komunistams buvo neįmanoma plačiai Ringstrasse užlipdyti savo šalininkais. Komunistinė „Oesterreichische Volkstimme“ sieja amerikiečių vizitą su Austrijos kariuomenės paruošiamaisiais darbais. Numatoma, kad Austrijos kariuomenė sudarys 50.000 vyrų ir septynisdešimt lėktuvų — naikintuvų. Komunistinis organas rašė: „Ir naiviausiam austrui turi būti aišku, kokio velniško tikslo siekia Austrijos vyriausybė, tuodama savo kariuomenę. Mes turime krašto kariuomenės uniformoje ginti amerikiečių pasipelnymo interesus, kurių supuvę vaisiai jau krenta nuo mirštančios visuomeninės santvarkos medžio.“

Tačiau, kodėl iš tikrųjų amerikiečių štabų viršininkai aplankė Austriją, nesunku suvokti, jei tik atsiminsime laukinius santykius Vengrijos ir Jugoslavijos pasieniuose, komunistų aktyvumą krašto viduje ir jiems teikiama Rusijos pagalba, ir tai, kad sutartį sudarius ir atšaukus vakarinių sąjungininkų kariuomenes, kraštus liks visai be karinių pajėgų. Jau prieš keletą mėnesių Austrijos užsienio reikalų ministeris Dr. Gruberis, o taip pat ir kancleris Dr. Figlis pareiškė, jog reikią jau dabar pasirūpinti, kad, atitraukus sąjungininkų kariuomenes, Austrija neliktų tuštuma, kuri, kaip patyrimas rodo traukia ir save svetimas jėgas.

Todėl vyriausybė griebėsi žygių paruošti karinę organizaciją, kuri, pasitraukus okupacinėms kariuomenėms, galėtų išlaikyti tvarką. Sekant užsienio spaudoje šiuo klausimu kitusias diskusijas, reikia konstatuoti, kad tiek iš komunistinės pusės, tiek ir iš amerikiečių pusės daug kas perdėdama. Amerikoje netruksta balsų, išpėjančių vyriausybę, kad, atitraukus amerikiečių kariuomenę, Austrija negalės išsilaikyti prieš savo kaimynų spaudimą.

Komunistai tokius balsus registruoja ir juos išpučia tam, kad gatėtų rėkiami apie „Austrijos valstybės sutarties torpedavimą“ iš JAV pusės. Jie taip pat teigia, pasiremami citatomis iš amerikiečių spaudos, kad JAV galvoja apie Alpių tvirtovės sudarymą.

Iš tikrųjų Austrijai, valstybės sutartį sudarius negresia ypatingai dideli pavojai, nes sovietais ten niekas nepasitiki. Niekas neabejoja, kad jie ir Austrijoje, kaip Vengrijoje ir Čekoslovakijoje norėtų įsteigti „liaudies demokratiją“, tačiau čia sąlygos tai padaryti yra nepalyginamai blogesnės. Komunistai čia per paskutinius rinkimus tiesiogiai gavo tik vieną mandatą, o kitus tris turimus tik per likusių dalinimą. Tiesa, jie leidžia „daug laikraščių, tačiau tie neturi jokio paseikimo. Šiuo metu komunistų itaka yra tokia, kad su jų sukeltais neramumais lengvai susitvarkyti dabartinė Austrijos policija. Kitokia būklė yra pasieniuose, čia muitininkams ir žandarams sunku susitvarkyti. Ir kaip tik čia tvarkai pataikyti Austrijai reikalinga kariuomenė.

Aišku, nė vienas austras negalvoja, kad ta mažytė 50.000 vyrų armija galėtų sulaukyti tikrą puolimą iš Rytų. Austrai puikiai žino, kad nuo tokio puolimo juos gali apsaugoti tik Vakarų kariuomenė. Ta pati sudaro šios užsienio politikos pagrindą.

Iš to seka, kad, kaip tik Austrija gaus pilną nepriklausomybę, ji tuoju prašysis priimama ir Atlanto pakta. Todėl Vakarai turi intereso galimai greičiau sudaryti Austrijos valstybės sutartį ir ją, kaip kraštutinį rytinį tašką, įtraukti į Atlanto pakto sistemą. Faktas, kad Trumanas atsisakė nuo jo ginklų teikimo programos punkto numatančio jam teisę teikti ginklus bet kuriam kraštui, atseit ir Austrijai, įrodo, kad amerikiečių štabų viršininkai ir Austrija skrido ne tam, kad čia apginklavus Austrijos

Dar niekada Tiranoje nuotaikų barometras nebuvo taip žemai kritęs, kaip pastarosiomis savaitėmis, kada pačiame Albanijos pasienyje vyksta viena dramatiškiausių graikų pilietinio karo fazių. Geriausias amerikiniai ginklais apginkluoti Graikijos vyriausybės daliniai beveik visai išstūmė sukilėlius iš iki šiol nepaimomais laikomų pozicijų pietiniame Grammos pakraštėje bei Vici fronte, beveik visi sunaikindami trečdali visos raudonųjų kariuomenės. Mažą to. Graikijos aviacijai visiškai išvies-patavus Graikijos — Albanijos pasienyje nuo Perati iki Prespo ežero, pasidarė veik neįmanomas bet koks tiekimas iš Albanijos ir fronto sritis. Paskutiniųjų dienų pralaimėjimai smarkiai atsiliepė ir komunistinių dalinių kovos moralei. Jau pranešama apie vis didėjantį pakrikimą.

Graikijos vyriausybės kariuomenės laimėjimai patvirtina sąjungininkų turimas informacijas, kad sovietų karinės medžiagos tiekimas graikų sukilėliams per pastaruosius du mėnesius smarkiai sumažėjęs.

Sis pagalbos sumažinimas yra ryškus ženklas, kad Maskva palaidojo savo viltis pergalingai baigti pilietinio karo avantiūrą Graikijoje. Jau pastebėtos tendencijos Graikijos teritorijoje kovojančius dalinius palaipsniui atitraukti į Albanijos ir Bulgarijos teritorijas, kas praktiškai — bent laikinai — reikštų kovos veiksmų sustabdymą.

Sios visiškai naujos padėties, kuri raudonajį Tiranos režimą išstato sunkiems Rusijoje? — klausimai pylėsi taip greit, kaip iš kulkošvaizdžio. Už šviesos ribų buvo tyla.

Fritschė jautė, kad jam pataikaujama tikint, jog jis žino daug paslapčių.

Klausinėjimas tęsėsi toliau. Klausimai buvo keisti ir įvairūs. Fritschė buvo pvz. paklaustas, katra koja Göbbelsas buvo rašas. Pagaliau komisaras pareiškė, kad Amerika ir Anglija per trejus metus nepajėgusios nugalėti Japonijos, bet kai Rusija įstojus karan — priešas sugrįvęs per tris savaites. Aplausinėjant su ypatingu malonumu buvęs vartojamas žodis „durak“ (kvallys).

Visi aplausinėtojai lyg susitarę pabrėždavo, jog Fritschė galys gauti geresnę vienetą. Pamažu jis suprato, kad jam siūloma praga „bendradarbiauti“. NKVD kalins turis ir teisių, kurių aukščiašioji esanti atsakinėti teisingai ir duodamus klausimus. Jam buvo idėgta mintis, kad jo likimas aukščiašioje instancijoje vis dėlto būsiąs jo paties rankose.

Fritschė aiškina, kad ir Lubiankoje galima streikuoti. Kai jis negavęs anksčiau pažadėtos celės, jis atsisakė atsakinėti ir tartytoji klausimus. Ir už tai jis nebuvo muštas, bet patalpintas į 2x3 pėdų pločio celę. Čia irgi, nebuvo nei langų, nei lovos ir jis toliau badavęs, kaip ir anksčiau. Bet čia jis galėjęs išsitiesti. Tai padarė jam gilų įspūdį. Reiškia, taisyklė — duoti ir imti — galioja ir šiame pragare, ir jo kankintojai norėjo tai jam aiškiai parodyti.

Fritschei buvo aišku, kad jo fizinė ir dvasinė būklė yra atidžiā stebima. Jį norima palaužti, bet ne užmušti. Jis jautė, kad artėja prie nervinio lūžio, gal greičiau prie sąmonės netekimo, nes jis silpnėjo dėl badavimo, išsisėmė dėl nemigo, jį hipnotizavo šviesa ir vienetų. NKVD turėjo bi-

kariuomenę. Jie skrido įsitikinti, kokių priemonių reikės griebtis, kad Austrija apsaugaus po valstybės sutarties sudarymo iki to laiko, kai garantiją už jos nepriklausomybę galės perimti Atlanto paktas.

Juk Austrijos prisidėjimas prie Atlanto pakto glūdi ne tik jos saugumo interese, bet taip pat ir Vakarų Europos, kuri pagal naują generalinio štabo koncepciją turi, stiprėjant karinei galybei, savo gynybos sienas kelti vis toliau į Rytus.

Taigi yra ne taip, kaip kurie amerikiečiai mano, jų tarpe ir AFL (American Federation of Labour — prieškomunistinės prof. sąj.) vadovaujā asmenys, jog, Austrijos valstybės sutartį sudarius, Austrija, kaip prirokęs vaisius nukris ir liaudies demokratijų prijuoste. Ir ne taip, kaip komunistai įtikinėja, kad Austrija taps Amerikos kolonija. Austrija, kuri visados ir visai viešai pasisako už Vakarų, įstos į jų saugumo sistemą, tačiau ne kaip kolonija, bet kaip laisva valstybė tarp laisvų.

JAV transporto sistema

Washingtonas (USFS). JAV turi sekantias susisiekimo priemones: 33 milijonus lengvų autovežimiu, virš 7 milijonų sunkvežimiu, 130.000 autobusų, 10.000 prelybos laivų, 42.000 garvežių, 1.700.000 prekinčių vagonų ir 100.000 privačių lėktuvų.

* Pulkininkas Tokajevs londoniškiame aviacijos žurnale „Flight“ smarkiai kritikuoja britus už savo sprausminių motorų pardavimą 1946 ir 47 m. sovietams. Anot Tokajeva, sovietai šioje srityje buvo atsilikę bent 10 metų. Britų sprausminiai motorai sovietų konstruktorių supazindino su Vakaruose padaryta pažanga ir įstėdė juos į tikrą kelį.

* Persijos vyriausybė įteikė Sovietų Sąjungai notą, kurioje protestuojama prieš sovietų dalinių išveržimą į Persijos teritoriją ir II pasienio sargybinių pagrobimą.

Panikos nuotaikos Tiranoje

bandymams akivaizdoje, Maskvos taktika verinama dviem požiūriais. Pirmą, Kremlius po nepasisekimo pasiekti ginklų palaubas, numatąs Graikijos frontą laikinai likviduoti. Maskvoje spekuliuojama karo tęsimu Graikijoje legaliomis priemonėmis, visą dėmesį nukreipiant į laukiamus visuotinius rinkimus, kurie, pasibaigus pilietiniam karui, nebūtų ilgai atidėliojami.

Antra, visi įvykiai rodo, kad Maskva yra pasiryžusi visas kominformo jėgas sukcentruoti į antrąjį savo tikslą: išjungti Tito režimą Jugoslavijoje.

Kokia rolė tektų Albanijai lemiamo žygio prieš Titą metu, yra nesunku atspėti. Ji drauge su Bulgarija turėtų įvykdyti didžiąją projektojuojamo Makedonijos perversmo dalį. Šių planų akivaizdoje Albanija jau eilę savaitę pergrpuoja savo karines pajėgas. Oficialiai ruošiantis pasiprešinti galimai Jugoslavijos intervencijai, stengiamasi atpalaiduoti Graikijos sieną, ten paliekant tik reliatyviai silpną apsaugos šydą, ir didžiąją kariuomenės dalį sukcentruoti Ochridos ežero šlaurėje, iš kur ji per Dibrą galėtų pulgti Skolpję. Panašiai ruošiamasi ir Bulgarijos pusėje, kuri savo kariuomenę taip pat koncentruoja ties jugoslaviskąją Makedonijos dalimi. Žinoma, ar tai yra tik plataus masto nerių karo manevras prieš Belgradą, ar rimtai ruošiamasi pradėti karą — parodys ateitis.

Yra dar ir trečia versija, pagal kurią visi šie kariuomenės pergrupavimai reiškią

TRUMPOS ŽINIOS

* Maršalas Montgomerys rugsėjo mėn. pradėjo atvykti į Strassburgą, kad susipažintų su pareinio gynybos įrengimais.

* JAV kongreso 9 narių pakomisė šiomis dienomis atvyko į Vokietiją susipažinti su DP ir vokiečių pabėgėlių bukle. Svarbiausias pakomisės tikslas yra išsiaiškinti, ar negalima būtų sumažinti tam reikalui išlaidas.

* Maskvoje pasibaigė sovietų „taikos kongesas“. Jis priėmė rezoluciją, kurioje amerikiečius ir britus išvadino naujo karo kurstytojais. Kongresas Stalinui pasiuntė pasveikinimą, kuriame teigiama, kad Stalino vardas milijonams žmonių yra susijęs su kovos už taiką ir demokratiją sąvoka. Kongrese dalyvavo ir anglų raudonasis dekanas Johnsonas.

* Kaip dabar Belgrade paskelbta, Jugoslavija jau prieš 4 mėnesius išdavė Sovietų Sąjungai vokiečių maršalą von Kleistą, kuris 1945 m. pateko į Jugoslavijos nelaisvę.

* Vengrija atmetė šių metų rugpjūčio 1 d. įai teiktas britų ir amerikiečių notas, kuriose buvo reikalaujama sudaryti kvotos komisija Vengrijos nusikaltimams prieš žmoniškumą ir tuo pačiu taikos sutarties pažėdėdumui iširti.

* Vakarų diplomatai susitarė dėl Italijos kolonijų likimo. Susitarta Libiją jau po 3 metų paskelbti nepriklausoma. Italija iš savo buvusių kolonijų gausianti, kaip JT patikėtiniams, valdyti tik Somalio kraštą Eritrėja busianti padalinata tarp Egipto — Sudano ir Abisinijos. Tikimasi, kad tam planui pritaris ir JT visuotinis susirinkimas. Romoje tas susitarimas išaukė didelio nepasitenkinimo.

* Saurės vandenyne nusukdo amerikiečių povandeninis laivas „Cochito“. Laivas turėjo vad. „Scorchello“ įrengimą, leidžiantį jam neribotą laiką išbūti po vandens. Kitas amerikiečių povandeninis laivas „Tusk“ išgelbėjo jo 77 žgulos narius. 7 žūreiviai žuvo. Laivas pasukdo dėl sprogiemo akumuliatorių patalpose.

* Vokietijos katalikų vyskupai išleido atsisaukimą, kuriame ragina už Vokietijos likimą atsakingas okupacines valstybes padėti išspręsti pabėgėlių problema. Vokietijos kraštai patys vieni tos problemos išspręsti negali.

vis labiau ryškėjančio pralaimėjimo Graikijoje užmaskvima. Oficialiosios kominformo propagandos sunkioji artilerija pastaruju metu vis labiau nukreipiama prieš Titą. Tiranos radijas Titą įvairiais grasinimais bombarduoja tokiu mastu, kad Graikijos įvykiai atsiduria antroje vietoje.

Tačiau Albanijoje šis kuro keitimas sukėlė milžinišką paniką. Per paskutiniuosius trejus metus visa buvo stotama ant Graikijos kortos, iš nuolinto krašto buvo reikalaujama negirdėto masto aukų, buvo žadama gausus grobis pergalės atveju, albanų-sovietų draugystė buvo argumentuojama sovietų visagalybės nesukrečiamumu, o dabar — vietoj lauktojo triumfo nauji nusivylimai, vietoj pasilgto taikos — pasirušimai naujai karinei avantiūrai. Ir visa tai — tik dėlto, kad to nori Kremlius, nors pačiai Albanijai tai visiškai neįdomu.

Pabėgėliai pasakoją apie neparašomai liūdną ekonominį ir socialinį skurdą šiame kalnų krašte, kuris nuo pat fašistų užpuolimo neturėjo nė vienos ramios dienos.

Nukraujavusiai ir ūkiškai sugriautai Albanijai Sovietų Sąjunga ligi šiol vietoj tikros pagalbos tedavė tik visų rūšių ginklų ir kitokią karinę medžiagą, Vietoj reorganizavusi finansus ji turėjo iš naujo ginkluoti pavargusią kariuomenę ir kurti milžinišką policijos korpa, vis labiau tapdama tragiška įrankiu, sovietų imperializmo, kuris, išnaudodamas kaimynų nesantaikos instinktus, siekia vien savo tikslų — užgrobti vis daugiau tautų. (T)

atsidaryti durys ir įeiti sargybinis. Tuo metu visi guli ant nugarų, jie nemiega, bet akys užmerktos, ramiai kvėpuojant apimta miega, nors širdys neramiai plaka sargybinis prieina prie pirmos lovos, pasilenkia ir klausia: „jūsų pavardė?“ Kalnys sušnabžda. Sargybinis papurto galvą ir eina prie kitos lovos. Vėl tas pats. Prie ketvirtos ar penktos lovos sargybinis jau linktelė galva. Kalnys pašoka, apsievka ir išeina. Kiti žino, kad jo daugiau nepamats. Fritschės kameros draugai jam pasakojo, kad kalinių likimą išsprendžia paslaptingas trijų vyrų teismas, kuris renkasi kartą ar du per mėnesį. Sie teisejai nesikalba su kaltinamaisiais, neklusnėja liudininkų. Jie tik peržiūri dokumentus dažniausiai, taip vadinamus prisipažinimus. Iškvieisti naktį kaliniai gali būti pasiūsti Sibira, o gal ir į baisesnes vietas. Jie gali būti ir paleisti.

Taip Fritschė sužinojo, kad prisipažinimas, tiksliau, sudarytas prisipažinimo dokumentas gali sudaryti reikiamas sąlygas kad ta paslaptinga trijų kolegija išspręst jo likimą. Deja, jis nežinojo, ką jis tu prisipažinti. Ir ši mintis jį labai kankin. Jis pradėjo spėlioti, ką turi pasakyti, ka patenkinus tartytoja.

Fritschei neligai teko būti 6 žmonių kameroje. Kai jo būklė kiek pagerėjo, jis vėl buvo imestas į vienutę. Jis labai norėjo valgyti. Jis nepajėgė lipti laiptais. Tada NKVD pasirodė esanti žmoniška institucija. Jį lydys kalėjimo sargas jį vedavo po ranka. Jam buvo leista naudotosis keltuvu. Tačiau bado dieta buvo vykdoma toliau. Ir taip iki rugpjūčio m. vidurio, kada maistas pagerėjo. Prie gaunamos duonos į vandens jam buvo duodama kelet šaukštų košės. Tai buvo nežymus pasnimas.

Mūsų dailė tremties metais

Prof. Adomo Varno pareiškimas

Rugpjūčio 22 d. iš bebalgiantis tirti Ravensburgo lietuvių kolonijos į JAV-bes išvyko mūsų dailės veteranas prof. Adomas Varnas, tremtyje susikūrusios Pasaulio Lietuvių Dailininkų ir Architektų Sągos pirmininkas. Ta proga profesorius ap-lankė mūsų bendradarbis, prašydamas pa-reikšti savo autoritetingą nuomonę apie mūsų dailę tremties metais.

Profesorių bendradarbis rado jo ankšta-me butelyje, drauge su ponis, žinoma Montesori sistemos mokyklos pedagoge, trūšiančius prie lagaminų, dėžiu ir ryšū-lių - besiruošiančius kelionei per Atlantą. Ilgai negaišdamas, jis pradėjo profesorių kvostil:

— Tamsta, pone pirmininke, vadovau-da-mas dailės darbuotojų sambūriui, turėjote geriausia progą stebėti mūsų dailės raidą po svetimų dangum ir išskirti jos ryškes-nius momentus. Būtų įdomu išgirsti Tamstos autoritetingą žodį apie mūsų dai-lininkų kūrybinius laimėjimus čia, trem-tyje.

Dailininkas susimąstęs, paskui jam bū-dingu gyvumu pradeda kalbėti:

— Jūs palietėte įdomią ir, man regis, plačiau dar neaptartą mūsų tremties dienų kūrybos barą. Neturėdamas po ranka vi-są duomenų, jaučiuosi negalėjęs pilnai jo ir nušviesti. Todėl šį mano pareiškimą prašau vertinti, kaip bendro pobūdžio apžvalgą, bandant išryškinti kai kuriuos svarbesnius ir platesnės reikšmės turin-čius momentus. Pareiškime nesivaduosiu nei simpatijomis nei antipatijomis o dai-lės reikšinius apžarsius taip, kaip jie man atrodė, iš šalies žiūrint.

Gerb. profesorius pastebėjo, kad mūsų dailininkų darbai ir laimėjimai tremtyje ešą gana didelį ir reikšmingi ne tik mums, tremtiniais, bet ir visai mūsų tautos dvasi-nei kultūrai. Dailininkai kai kuriose sri-tyse yra nuveikę tokių darbų, apie kuriuos nepriklausomybės laikais galėję tik sva-joti.

— Būtų įdomu išgirsti konkrečius šių teigimų įrodymus.

— Irodymų yra daug, tik juos reikia pastebėti. Nepasieptis, kad mūsų dailinik-ai, nebedami nepalankios aplinkos ir vi-sokeriojų trūkumų, parodė nemažą kūry-binį pajėgumą, o kai kurie jų tomis var-ganomis dienomis praskleidė savo talentų gražiausius žiedus. Taip galima pasakyti apie Galdiką, Kasiulį, Jonyną, Augių, Pe-travičių, Valių, Dargį, Kiaulėną, Ratą, Kri-viceką ir eilę kitų, sukūrusių daug naujų dailės vertybių. Nuo „vidurinės“ ir „jau-nųjų“ dailininkų kartos neatšilikio ir „se-niai“; pvz., vyriausias amžiumi mūsų dai-lininkas tremtyje, Jonas Mackevičius, gy-vendamas nuošaliam Württembergo mieste-ly, padarė net kelis šimtus įvairaus dydžio darbų. Tokių pavyzdžių yra ir daugiau. Mūsų dailininkai ne tik kūrė, bet ir suge-bėjo savo kūrybą pateikti viešumai. Pa-rodų - pavienių dailininkų, sambūrių, drauge su kitais DP dailininkais - Vakarų Vokietijoje suruošta net keliasdešimt. Ypač maloniai tenka atžymėti kai kurių mūsų dailininkų pasirodymus už Vokietijos ribų.

Ar gali būti?

* Čigonų atstovas Bulgarijos parlemen-te, T. Pašovas, reikalaujamas padaryti kai kurias baudžiamojo statuto išimtis savo tautiečiams, pareiškė, kad senas čigonų pa-protyš „nukniaukti“ svetimą vištą įrodą, jog jie nėra asocialūs, bet tikri komunistai, nes jie įgyvendina komunizmo doktrinos idealą — turto nusavinimą.

* New Yorko laikraštis „The Day“ tei-gia, kad mažiausiai 50% iš 7000 JAV-se gyvenančių vokiečių moterų, ištėkėjusių už buv. karių, esančios antisemitės. Šis žydų laikraštis teigia, kad 10% iš jų varančios sistematiską nacine propagandą: „Nepirkite pas žydus! Neturėkite reikalų su žydais!“

* Romos laikraštis „Uomo Qualunque“ visa laida buvo konfiskuota už vieną karikatūrą, kurioje tilas sekretorius klausia Dievo: „Aš jo (Mussolini) visur ieškojau. Pragare jo nėra. Skaitlykoje taip pat. Gal čia jis yra?“ Dievas, pridėjęs pirštą prie lūpų, atsako: „Ne, ir rojuje jo nėra. Jis yra italu širdyse.“

Daugpatystė JT forume

Lace Success. Kaip mes jau pereitam nu-meryje minėjome JT žmonių teisių komisija susidūrė su kebliu klausimu - daugpatyste. „Baltajame“ pasaulyje, kur už vieno su-situokėlio neįtikimybė galima išsikirti, daugpatystė atrodo elementarių žmonių teisių, bent moterų, lauzymu. Tačiau Afri-koje ir Azijoje padėtis yra kitokia. Ten daugpatystės problema apima visą sociolo-ginį, antropologinį, biologinį ir etikos klausimų kompleksą.

Afrikos daugpatystė - tai jau konstatuo-ta-toli gražu nėra dorovės prieštaraujanti juodųjų donžuonų institucija. Mokslininkai nustatė, kad Afrikoje, kur kūdikių mirtin-gumas yra nepaprastai didelis, ji yra bū-tina sąlyga giminei išlaikyti. Be to, ekva-toriaus zonoje čiabuvių moterys neštumo ir žindymo metu turi gyventi lytinėje ab-stinencijoje. Jei negal gyventi vien-patystėje, jie senai būtų išmirę. Čia daug-patystė yra labai senas paprotys, ankštai susijęs su žmonių pirkimu. Tas paprotys (žmonių pirkimas) irgi turi savo gerą puse, nes jo dėka paprastai žmonių skaičius ne-peržengia 2-3. Antra vertus, tai yra so-cialinė neteisybė, nes pasiturį negrų kara-liukai sau prisiperka keliasdešimt žmonių, o eiliniai to liuksuso sau leisti negali. Ir kaip tik faktas, kad britų Kameruno kara-liukas Fonas įsigijo (iš dalies paveldėjo iš savo tėvo) net 600 žmonių, iškėlė visą tą, daugpatystės problemą JT socialinės ir

Prisiminkim Galdiką, Kasiulio, Jonyno pa-rodas Paryžiuje; Petravičiaus ir Jonyno, dalyvaujant estui Eduardui Wiiraltui, Ro-moje; kelių mūsų dailininkų dalyvavimą tarptautinėje DP dailės parodoje Amster-dame ir kitur. Dailininkai savo reprezen-taciją už Vokietijos ribų apvainikuoja jungtine Lietuvių Dailės paroda New Yorke, kuri, netrukus ten atidaroma, vė-liau bus rodoma ir kituose JAV didmies-čiuose. Paskiri ir grupinių parodų ruošoj didžiausia barą išvarė Jonynas, Galdikas, Kasiulis, Petravičius ir kiti. Dailės parodos - veiksminga propagandos priemonė. Dai-lininkai, susilaukdami visuotinio svetimųjų pripažinimo, savo menu daug pasitaravo ir bendram mūsų visų reikalui - Lietuvo-laisvinimo bylai.

— Kokių kitų, be parodų, laimėjimų mū-sų dailininkai pasiekė?

— Dailininkai nesitenkimo visu paro-domis, jie į savąją ir svetimą visuomenę ėjo ir kitais keliais - dailiaja knyga bei savo kūrybos monografijomis. Tame bare ryškia vagą išvarė grafikai, o iš dalies ir tapytojai. Grafikams talkininkaujant, lie-tuviškosios knygos meninis apipavidalini-mas pasiekė Vakarų Europos leidinių lygį. Neminėdamas skoningai ir prasmingai iliustruotų daugelio grožinės literatūros kū-rinių, paliesiu stambesnius dailės leidinius, pasirodžiusius net keliomis Vakarų Euro-pos kalbomis. Tai Valliaus, Jonyno, Petra-vičiaus, Vaičiailio grafikos leidiniai ir Ka-siulio bei Kiaulėno monografijos; Jonyno naujos Donelaičio Metų lietuviškosios bei vokiškosios laidos, Goethės Verteris vokiš-kai, Merimme Lokys prancūziškai, Šekspyro Hamletas vokiečių ir prancūzi kalbomis (spausdinamas); Augiaus - Žalčio Pasaka; Petravičiaus Dainos; Rato - Varnų Skridi-mas Dargio - Lietuviškosios Vestuvės; Au-giaus, Petravičiaus, Rato ir Valliaus jung-tinė grafikos antologija 40 Wood-Cuts; re-prezentacinis leidinys apie Čiurlonio kū-rybą. Be to, baigiamos spausdinti trys atskiros monografijos vokiečių, prancūzų ir anglų kalbomis apie Galdiką tapybą. Ir šiuo atveju pirmaujanti barą išvarė Jony-nas. Jo aukštos meninės vertės pašto ženklai prancūzų zonal filatelijos Žinovų tarpe yra susilaukę pulkavo įvertinimo ir pripažinimo. Meno ir dailiosios knygos skaičių praturtino arch. Tadas Vizgirda, išleisdamas jungtinę lietuvių dailės antolo-

Grįžęs iš anapus pasakoja (7)

Paskutinė laisvės diena

1945 m. balandžio 6 d. rytą prasidėjo paskutinė kova dėl Karaliaučiaus, dabar Kalliningradu vadinomo miesto.

Sovietų patrankų sviediniai ir lėktuvų bombos be pertraukos sprogsta ir drebina senus Karaliaučiaus pastatus. Per pirmą amerikiečių bombardavimą 1944 m. vasarą išdegė namai griūva ir užverčia gatves, o tą sykį sveiki išlikę priemiesčių namai pra-deda degti. Sovietų lėktuvai užia visą dieną ir kulkosvaizdžiais apšaudo miesto gat-vėse pasirodantį karių ir civilius. Balandžio 8 d. sovietai įsiveržė į miestą. Vo-kiečių kariuomenės tarpe chaosas didėja, vienį žygiuoja į viena, kiti į kitą pusę, niekas nežino tikrosios būklės ir ar galima iš miesto ištrūkti.

Aš patekau vokiečių kariuomenės kovo mėn., kada jie visus bėglius Neu-Tiefe, prie Piliavos (vyrus iki 60 m. amžiaus) sulaukė ir siuntė frontą.

Mano kuopoje buvo 56 vyrai, jų tarpe 3 lietuviai. Kuopos vadas - policijos kapito-nas. Jis mūs vedžiojo iš vieno miesto kampo į kitą, kol galiausiai balandžio 8 d. be-liko vos 20 vyrų. Kiti visi žuvo arba buvo sužeisti. Mūs ypač prisilėgė, kai į kuopos sargybinį būstą (vieno namo rūsi) pataikė artilerijos sviedinys ir 9 ten buvusius vyr-us užmušė. Kuopos vadas, neleidęs nė pa-tikrinti, ar visi tikrai negyvi, įsakė tuojau pasitraukti. Kas pakeliui buvo sužeistas,

giją Lithuanian Art in Exil, Lithuania through the Ages, Vilnius ir Lithuanian Folk Art. Tas pats leidėjas yra išleides ir monumentalią Petravičiaus kūrybos mono-grafiją bei Rato Varnų Skridimą, o Patria - skoningą Kiaulėno monografiją.

Toliau Adomas Varnas pastebėjo, kad „ryšinio tarp dailininko ir knygos mėgė-jo vaidmenį“ atlikęs A. Rannitas. Jo plunksnai priklausančios studijos apie Gal-diką, Jonyno, Kasiulio, Petravičiaus, Vai-čiailio, Čiurlonio, ir kt. kūrybą lietuvių ir kitomis kalbomis išėjusiose monografijose, be to, eilė straipsnių apie lietuvių dailę ir dailininkus mūsų ir svetimųjų laikraščiuose ir žurnaluose. Dailės kritikos bei istorijos srityse tam tikrą duoklę yra atidavę Jur-kus, A. Valeška, Dr. J. Baltrušaitis, T. Viz-girda ir dar vienas kitas. Prof. A. Varnas pabrėžė, kad mūsų dailėi svetimųjų tarpe išgarsinti per ketverius tremties metus pa-siektą daugiau, negu per keliolika laisvės metų.

— Susipažinus su mūsų laimėjimais tremtyje, įdomu būtų patirti, kas padaryta dailininkų prieaugliui ugdyti.

Dailininkas paglostė savo patriarchišką barzdą, pasikelia nuo kėdės, ir žingsnuoda-mas tarp lagaminų, tešia:

— Malonu pastebėti, kad jaunųjų dailės pajėgų paruošimo klausimas mūsų dai-lininkų nebuvo pamirštas. Ir čia pasiekta gražių duomenų. Šį darbą sėkmingai vykdė Meno ir Dailių Amatų Institutas Frei-burge, šiais metais baigęs trečiuosius mokslo metus. Šią mokyklą per trejus me-tus lankė per 200 jaunuolių, kurių 75% buvo lietuviai. Mokyklą baigė 13 asmenų su dailės studijų baigimo diplomais ir apie 30 su dailių amatų meistrių liudijimais. Be to, per 100 asmenų, ilgiau ar trumpiau mokykloje studijavusių dailiuosius amatus, įgijo pakankamą žinių bei patyrimo, ku-riuos galės bei kuriame krašte pritaikyti praktikai ir iš tos profesijos pragyventi. Galima teigti, kad mokykla suteikė profes-riją daugiau negu 150 jaunuolių. Žinant mokyklos kūrimo ir darbo sąlygas, reikia stebėtis mūsų dailininkų sugebėjimu „iš nieko sukurti didelius dalykus“, jei tik ne-trūksta gerų norų ir kūrybinės jėgos. Mo-kykla į mūsų tremties dienų istoriją įeis lietuvių dailininkų organizacinių sugebė-jimų bei kūrybinio brandumo pavyzdžiu!

Tai prof. V. K. Jonyno ir jo bendradarbių-dailininkų nuopelnas.

Kalbėdamas apie dailiuosius amatus, Adomas Varnas nurodė, kad lietuvių liau-dies meno - drožinių ir audinių - tradici-jas sėkmingai tęsė įvairios dailių darbų studijos, kursai, dirbtuvėlės bei paskiri „dievdirbiai“ ir audėjos. Audinių srity sėk-mingai dirbo Tamošaitienė, Ribokienė ir kitos. Medžio drožyboje ir kt. darbų srity gražiai pasireiškusių dailininkų Kaminsko, Janušo, Rato, Steponavičiaus ir kt. įsteig-tos studijos bei kursai. Gražių darbų yra padarę prof. I. Končius, Stebinas savo mi-niaturalniais medžio drožiniais, dipl. inž. Mulokas, Sembergas, Lauriūnas, Kulvietis ir eilė kitų „dievdirbių“. Jie visi pagaminę daug liaudies stiliaus darbų, kuriais grož-jomės ne tik mes, bet nemaža tų darbų dal-is pateko ir į kitataučių rankas, kurie, gal būt, pirmą kartą turėjo progos susipažinti su aukšta lietuvių liaudies meno kultūra bei savita mūsų tautos kūrybine dvasia. Adomas Varnas sako, kad ne vienas tokių mūsų liaudies vertybių šiandien puošia „pasaulio galiūnų“ rūmus bei salionus. Pvz., Tamošaitienės darbo kilimas yra pa-tekęs į karališkusios Bukinhamo rūmus, lietuviška lėlė - pas E. Rooseveltienę, ki-tokių liaudies meno dalykų pas gen. Clay, gen. Morgana ir kt. Profesorius pabrėžė, kad šioj srityj pasiekti laimėjimai ešą padrasinantis ženklas šią sritį puoseleli to-liau, siekiant pasivyti Pabaltijo kaimynus, kurie kai kuriais atvejais, pvz. metalo dir-binių srity, ešą mus gerokai pralenkę. (B.d.)

Trys dienos, sukrėtusios pasaulį

Šio straipsnio autorius Dr. Robertas W. M. Kempneris, Wilhelmstrassės by-lo prokuroras, yra rūpestingai išstudi-javęs vokiečių — rusų santykius nuo Lietuvos Brastos sutarties iki Stalingra-do mūšio. Jam teko perskaityti šimtus dokumentų ir apklausti šimtus vokiečių diplomatinės tarnybos narių. Šiuo metu jis rašo apie tai knygą, kurios iš-traukimos, spausdinamosis „Frankfur-ter Rundschau“ skiltyse, pasinaudojame ir mes. — Red.

1939 m. rugpjūčio 21 d. buvo Hitlerio džiaugsmo ir triumfo diena. Tą dieną jis iš Stalino gavo telegramą, kviečiančią tuoj pat pasirašyti vokiečių — rusų pakta, dėl kurio abu diktatoriai buvo jau išsisas sa-

NKVD-istas pasidarė rasytoju

Žinomas NKVD-istas komisaras A. Gu-zevičius pasidarė tarybinio rasytoju. Ne-senai jis išleido romaną „Kalvio Ignoto teisybė“.

Bent scenoje užsideda fraką

Kaunas. „Kauno muzikinės komedijos teatre dar yra gana rimtų trūkumų. Kai kurių priekaištų tenka pasakyti visų pirma dėl pačio repertuaro, kuriame iš dvylikos veikalų tarybinės operetės sudaro mažumą. Jei per paskutinį sezoną teatras pastatė 6 naujus veikalus, tai iš jų tik dvi tarybinės operetės. Iš viso ko matyti, jog teatras mėgsta operetes su „frakuotais veikėjais“. (Tiesa Nr. 177). Teatru vadovauja direk-torius drg. Buša ir vyr. režisierius Čai-kuskas. Kaip žymiausias aktorai minimi: Kudabaitė, Andriejevas, Rimkevičius, Stekaitė, Motiejūnaitė. Nors šie aktorai vaidinti ir labai puikiai, vis dėlto: „kolek-tyvus dar toli gražu reikiamai neįsisma-no-istorinį VKP (b) CK nutarimą...“

Partija šlovingoji...

TSRS geležinkelinkų sveikinimo tele-gramoje Stalinui skaitome:

— „Tegyvuoja šlovingoji Lenino Stalino partija! Tegyvuoja didysis tarybinės liau-dies ir visos pažangios žmonijos (I Red.) vadas ir mokytojas, geriausias geležinkeli-ninkų draugas Stalinai!“

Šie žodžiai rodo, kad Stalinui ruošiamas naujas „Žmonijos vado“ sostas...

Ir ten moko angliskai

Kai kuriose Lietuvos vidurinės mo-kyklose įvedamos anglų kalbos pamokos. Šiam reikalui išspausdintas E. Bielovos ir L. Todd Anglų kalbos vadovėlis.

Belaisvių surinkimo punktuose iš visu-pusių rinkosi vis daugiau civilių ir karių. Ten buvome suskirstyti į kolonas po 100 žmonių ir vieno sargybinio varami toliau. Žygiavome be pertraukos 24 valandas taip vadinama „Propagandos marša“. Kur tik sutikome priekin žygiuojančius rusų kariuomenės dalinius, buvome apmėtyti akmenimis ir pavaišinami „nagaikų“ kirčiais. Daug kartų pravažiuoja rusai ir mus šaudė. Daug užmušė ir sužeidė.

Vietos gyventojų nebuvo matyti - tik uniformuoti rusai: vyrai ir moterys. Mė-tydami ir mus akmenimis, jie šaukė: „Dabar tai tikrai pasiekėte Maskvą“. Balandžio 9 d. vakare pasiekėme Loewenhageno miestelį ir ten laukuose ant sušalusios žemės vienas šalia kito sugulėm. Kas kiek šilčiau buvo apsirinęs, tas dar šlaip taip galėjo miegoti, o kas milinės neturėjo, tas visą naktį drebojo ir dantimis kaleno. At-sistoti buvo uždrausta, o kas negalėjo iš-lalkyti ant šaltos žemės ir mėgino atsikelti, susilaukė kulkos. Sekanti rytą rusai išakė belaisviams visus savo dalktus susidėti šalia savęs. Pas ką vėliau rasią peilį, žirkles ar laikrodį, tą sušpudysia. Visą atėmę to-liau varė. Sargybos buvo sustiprintos. Bu-vo net keli raiti. Laiks nuo laiko pasi-girdavo šūviai. Kas nebegalėjo eiti toliau, likdavo čia amžinai. Sekančią naktį nako-vojom lauke netoli Taplau. Keli senesnio amžiaus belaisviai išėjo iš proto ir norėjo eiti namo. Sargybiniai juos nusivarė ir su-šaudė. Rytą buvom suvaryti už spygliuotų vielų tvoros.

PRANEŠIMAI

PERKELTA ŠVIET. V-BA

L.T.B. Centro Komitetas praneša, jog š. m. rugpjūčio 9 d., išvyktas į JAV Svetimo Vadovai A. Kleimui, nauju Svetimo Vado-vo paskirtas Pranas Pauliukonis.

Svietimo Valdybos būstinė iš Hanau per-kelta į Schwäbisch-Gmünd.

Naujo Svetimo Vadovo adresas: Pr. Pau-liukonis, (14a) Schwäbisch-Gmünd, Bis-marck-Kaserne, 5-69, Litauisches DP-Lager.

LTB Centro Komitetas.

Müncheno Lietuvių Gimnazijoje pamokos po vasaros atostogų pradėdamos rugsėjo 1d. Veikia visos aštuonios klasės. Stovyklōje yra laisvų kambarių. Mokiniai gauna priešpiečius. Yra gera proga užbaigti pra-dėtus mokslus.

Gimnazijos Vadovybė.

DOTNUOVES ŽEMES UKIO TECHNIKU-MAS LIETUVOJE.

1919 metais, lapkričio mėn. įkurtas, buvo skiriamas žemės ūkio ir miškų specialis-tams ruošti. Jis tą uždavinį pilnai atliko, paruošdamas 8 metų bėgyje kelis šimtus tu-reikalingų Lietuvos ūkio atstatymui darbi-ninkų.

Dotnuviečių tarpe buvo įsivyravusi tradi-cija, kad kas 10 metų (skaitant nuo techni-

kumo uždarymo dienos) visi jo auklėtojai ir auklėtiniai susirenka Dotnuvoje, pasima-to, pasikalba ir leidžia savo atsiminimų al-manacha. Deja, dėl karo tos tradicijos ne-galima buvo vykdyti.

Iniciatorių grupę pasiryžo bent 30 metų nuo įkūrimo sukaktį paminėti specialiu lei-diniu ir todėl prašo visų laisvajame pasau-lyje esančių technikumų pedagogų, simpa-tikų ir auklėtinų aištinti jiems atsiminimų medžiagos, žinių apie mirusius, išvežtus į Sibirą, dingusius draugus, bei prisijusti tu-rimų nuotraukų (pastarosios bus gražintos) Kazimierui Ščenulevičiui, 5604 S. Bishop st., Chicago 36, Ill, USA. Pranešant savo adresus, prašoma pranešti ir žmonių drau-gų — technikumiečių gyvenamas vietas.

IESKIJIMAI

Kas žino ką nors apie Vinco Labanausko, gyv. Siluvos valsč., Roglaičių km., bei Petro Jankausko, gyv. Pagramančio valsč., Kreivių km., šeimų likimą, prašomas pa-rašyti Labanauskui, Geestacht (Elbe), Spa-kenberg I. Už žinias bus atlyginta.

DILYS Jonas, 1945 m. pavasari buvo deportuotas į Zerbst, ieskomas Tallat-Kelpšos, (14b) EBINGEN (Württ.), Goethe-str. 8. Turintieji bet kurių žinių apie ies-komąjį ar žinantieji jo adresą, prašom: skubiai atsiliepti.

Viena diena Kretingoje

Pora autobusų lekia pajūrio keliais į Kretingą. Autobusai tik aš vienas jaunas. Kiti seni. Daugiausia žilos moterėlės.

Smalsiai dairaus pro langus. Žemė nerūdi. Mūsų kaip ir nematyti. Tik jūros vėjo aplaužyti krūmai. Daug kadagių. Pievos šiemet nuo sausros plikai išdžiūvusios. Kur ne kur klaidžioja peralkusios juodmargės karvės. Pasakoją, žydai iš kitur atveža šieno ir už didelius pinigus siūlo pirkti. Iėję į vidų, apsidairo. Jei gyventojas katalikas, iš kišenės išsitraukia rožančių ir šaukia:

— Aš katalikas. Pirk! Palaikyk kataliką! Jei kitur pataiko pas liuteroną, rėkia: — Aš liuteronas. Žiūrėk, turiu bibliją.

Perka vienas, perka ir kitas, nes reikia. Sako, čia vogti, užmušti draudžiama. O apgautinėti galima.

Protarpiais pasirodo rami žalia jūra. Tik prie kranto pakyla pora putotų bangų. Juntū drėgną jūros vėją.

Prieš mane sėdi dvi senutės labai raškūlėtos veidais. Tokios paprastai esti dūžkės apie Varėną arba Velsėjus. Jos ilgai tyli. Matyt, nepažįstamos. Pagaliau viena grįžtelėjusi į kitą ir klausia:

— Turi rūtų?
— Ne, — greit atsiliepia antroji. — Turi rūtų.

— Man reikia mėtų. Mėnųkim.
— Ir jos susitaria, grįžusios namo, mainyti. Kalba mezgasi. Kažkas prisimena labai senas daineles, pamėgina balsu ir nutyla.

Pagaliau išvystame tarp klevų skendinčią Kretingą. Tiesiai iš autobuso iššokame ir pirmą maldininkų minią. Pasitinka tėvai pranciškonai. Jie taip vikriai visur maišosi, visus kalbina, jog pats nežina, ar jų iš tikrųjų tiek daug esama, ar tik akys apsigauja. Jie veda mus į visuolyno kiemus ir sodus, rodo, pasakoja, klausinėja, kaip mums patinka Kretinga.

Kretinga! O vis dėlto čia ne Lietuvos Kretinga. Amerikos Kretinga. Tuo tarpu net ne Kretinga, o Maino steito Kennebunk Port vasarotojų miestelis, kur įsikūrę Lietuvos pranciškonai, kur kasmet automobiliais suvažiuoja tūkstančiai lietuvių pasimelsti prie šv. Antano, pasidžiaugti savųjų tarpe, pasišnekėti, susipažinti. Ir šiandien, rugpjūčio 14 d., į šią vietą, kurios vardą norima pakeisti į Kretingą, suvažiuo daugybė Amerikos lietuvių. Kai kas nepabūgo nė 700 km kelionės. Daugiausia tai moterys, našlės, kurių vyrai, netekę sveikatos kasyklose ir geležies liejyklose, vienas po kito anksti išmirė. Tai žmonės, Amerikoje išgyvenę po 40 metų, nepamėtę savo kalbos, papročių, nuosirdumo ir paprastumo. Jaunimo čia nedaug. Jam sunku suprasti lietuviškai, neįdomu. Be to, čia niekas neruošia sportinių varžybų. Taip pat mažai tremtinių. Tie vargšai gyvena visa ko stigidami, mažai uždirbdami, nieko nesutaupydami.

Pats visuolynas įsikūręs kažkokio mišio turtuolio vasaros rezidencijoje. Aplinkui didelis parkas. Zvyruotas takelis veda prie Atlant, kur kitame erdviame name dabar ilsisi žymesni lietuvių tremtiniai. Atostogaudami jie rašo eilėraščius, noveles, kompozicijas, mokslo veikalus, piešia paveikslus. Kitur jie vargu galėtų atsidėti kūrybiniam darbui. Čia jiems tėtai pranciškonai yra tarsi mecenatai.

Nejučiomis priartėja iškilmingoji valanda. Kvepiančių čiobrelių prielūšioje parko aikštėje susirenka keli tūkstančiai maldininkų. Tarp žalių eglių ant kopų kalnelio stovi altorius. Ties juo, šit, rankas į dangų kelia žilutėlis svečias, Lawrence lietuvių parapijos klebonas kun. Pr. Juras, nepalstantis lietuvių bendruomenės. Tarp kadagių sustojęs Lawrence parapijos choras, Algio Simkaus vadovaujamas, jautriai gieda giesmes. Pasitiekėjimo, šaukiantį, paguodžiantį pamokslą tėvas Jurgis Gailliusis.

Po pamaldų daugybė balsų linksmam klegai, ieško artimųjų, sklaidosi po vėsu

eglyną, pulkuojasi, susėda užkandžiai. Lewistono lietuvių kviečia paragauti grynai lietuvišką pietų — su kopūstais, dešromis, šaltbarščiais. Ką dabar iš pietuotojų surinks, supils į šv. Antano dėžę. Visuolynas turi daug skolų. Reikia mokėti už pirktus namus, reikia išlaikyti Greene naujokyną, steigti ir palaikyti visuolynus Kanadoje, kur tėvai pranciškonai nuyko aprūpinti lietuvių tremtinių. Be to, reikia mokslinti klierikus, steigti mokyklas ir t. t. Visur reikia dolerių. Todėl šiandien čia parke pilna visokių pinigų traukiančių pramogų, loterijų, užkandžių...

Alkį ir troškulį nuramine, svečiai vėl susiburia — visi ratu susėda slėnio pakraščiais ir kantriai laukia, kas pasirodys žaliame dūburyje. O pasirodo Bostono tautinių šokėjų grupė. Jiems vadovauja visuomet linksmas Ona Ivaškienė. Tai visoj Amerikoje išgarsėjusi grupė. Ir palyntai! Kai pradeda šokti, rodos, matai savo stovykloje gastroliuojančius čurlioniečius ar dainaviečius. Tikslūs, gracingi judesiai, pulkus suderinamas greit patraukia visų dėmesį. Džiaugiasi lietuvių; stebisi kitataučiai, daug ploja, šaukia. Ypač visiems patinka Malūnas ir vyru šokamas Mikita.

Vėliau ejo deklamacijos, dainos, ir lietuviški mažų mergelių rateliai.

Septynetą minučių kalbėjo tremtinys filosofas Juozas Girmius. Kuo suprantausiais žodžiais jis priminė, kad ir suamerikonėjęs lietuvis nenustoją buvęs lietuviu, nes jo kraujas, jo nuosėdos paveldėtas būdas lieka lietuviškas. Garbė laikyti save lietuviu. Lietuviu būdas yra pažymėtina geras. Toliau jis pastebėjo, kad Lietuvoj karas nėra pasibaigęs. Jis tebesitęsia ir šiandien.

— Tai bausis karas. Jis naikina viską be

pasigailėjimo. Gėsta tautos gyvybė. Gal būt, kad mes esame paskutinieji lietuvių. Padėkime gelbėti Lietuvai! Neleiskime nusilpti lietuvių Amerikoje! — šaukė kalbėtojas.

Po to užvirė kalbos apie Lietuvą, apie tremtinius, apie senus laikus, kada ir jiems reikėjo nuo caro bėgti.

Viena moterėlė klausia: — Ar iš tikrųjų ten yra geležinė tvora, kaip sako, geležinė siena?

— Ne, mamyt, — atsakau. — Rusai neturi tiek geležies, kad galėtų apstatyti geležinėmis sienomis. Bet jie pastato daug kareivių, ir dieną naktį saugo. Pro tokius tinklus į kitą valstybę, ir laisvę gali pralįsti tik pelės. Žmonės nepalenda. Jie ten kankinami, žudomi šaukia, rėkia, ir niekas negali jų išgelbėti.

— Tai baisu, — atsidūsta senutė. Niekam nieko nesakiusi, ji pakyla ir nukumšena visuolyno link. Po valandėlės randu ją suklupusią kopyčioje ties Antano Padviečio statula.

Visuolynas turi gražią tautinių dirbinių parodėlę. Ypač smalsiai ją apžiūrinėja vasarotojai. Dabar visuoliai susirūpinę ieško, kas jiems galėtų padirbti tikrą lietuvišką kryžių. Šio krašto meisteriai tokiam darbu netikę, neturi širdies savo pirštuose. Gal atsiras kas iš tremtinių?

Debesys parausėja. Atlanto pakrantėmis nuo šaltojo Labradoro atšniokščia vėsus vėjas. Jau metas namo. Atsiveikiniama, padėkos, motorų užimas. Automobiliai slenka iš parko.

Sudiev Kretinga! Čia mes jautėmės, kaip Lietuvoje. Nes kur susirenka šimtas savųjų, ten mums Lietuva, mažytė paguodos Lietuva. Tada mes raminašės, stiprėjame, tarsi augame... Daumantas Čibas

Akcija prieš ekleziją

LTSR Valstybinė Lėidykla neseniai išleido 296 pusl. M. Seimano knyga „Vatikanas dviejų pasaulinių karų laikotarpiu“, kurioje kritikuoja eklezijos politiką ir jos veiklą paskutiniame metu. Atspausdinta 6.100 egz.

Vėprijų valsčiaus agitatorius „nusipelnęs LTSR mokytojas“ drg. Jonas Jurkūnas rašo: „Buožės, matydami, kad darbo valstiečiai stovja į kolektyvinius ūkius (ką darys nestoje, Red.), būdami patys aršiausi kolektyvinių ūkių priešai, mėgino prasišverbtį į kolektyvinius ūkius. Reikia laiku demaskuoti buožių, jų pakalikų šmeižimus piepalus, šmeižtus ir sabotazą.“ („T.“ 166).

Nemaziau tenka ir katalikų dvasininkijai: „Aktyvus jų talkininkas — reakcinė katalikų dvasininkija savo pragaštinga veikla prisideda prie liaudies priešų. Išnaudodama tikinčiųjų jausmus, stengiasi prisidengti religijos skraiste, mulkinti žmones, skleistį įvairius gandus.“ Toliau agitatorius nurodo, kad nacių okupacijos laikais, „kunigai buvo ūkiams vokiškųjų okupantų baltaižiai tarnai kurie padėjo vokiškiesiems

budeliams smaigti darbo valstiečius ir gabenti juos į Hitlerinę kategoriją“.

Kaip „ryškų reakcinės dvasininkijos pavyzdį“ nurodo kun. Telksnį, kuris už tgi buvęs pakeltas net į prelatus. Toliau drg. Jurkūnas su savo melo kampanija eina dar toliau: „Telksnys ne tik aktyviai dalyvauja rengiant tarybinių piliečių (suprask žydų, Red.) žudynes, bet gestapo paskiriamas sušaudytųjų ir nukankintųjų žmonių turto skirstymo komiteto pirmininku.“

Apie vienodas teises su australais netenka ir galvoti

Praėjus ilgesniam laiko tarpui nuo tremtinių gausnio įsikurimo įvairiose pasaulio šalyse, jau galima susidaryti aiškesnį vaizdą apie to įsikurimo sąlygas. Spaudoje be palovos randame pavienių išpūdių pluoštus. Jie dažnai įvairuoja ir pareina nuo ribotesnių vietos sąlygų. Tačiau jų išpūdių eilėje ir laiko perspektyvoje kristalizuojasi vaizdai, leidžiantys duoti pradžia ir kai kurioms išvadoms.

Kalbant šį kartą apie gana gausią tremtinių dalį, pasirinkusią įsikurimui šalim Australiją, tenka prisiminti, kad apie tą kraštą ir įsikurimui sąlygas nuo pat pradžių iki dabar plaukė labai nevienodos informacijos. Kaip žinoma, iš pat pradžių australai išleido viengungius ir kiek bevaikių šeimų. Tiek pačių australų propagandinė informacija, tiek pirmųjų ten nuvykusių tremtinių pirmieji išpūdižiai sukėlė masinį antplūdį į australų komisijas, kai buvo suteiktos sąlygos išvykti ir gausenėms šeimoms. Tas antplūdis jau aprimo. Šiandien jau australų ir atitinkami IRO pareigūnai vėl lanko stovyklas, tęsdami pradinį propagandos darbą, ragindami ir toliau tremtinius apsispręsti už vykimą Australijon — į tą kad ir tolimą, bet daug ža-

dejusį kraštą. Bet šie raginimai ir kvietimai susilaukia kas kart kuklesnio klausytojų skaičiaus. Apie tą kraštą pasigirsta kas kart daugiau tiems raginimams priešingų žinių.

Nediskutuojant fakto, kiek įtakos įsikurimo sąlygoms turi ten vykstančių pasirašoma 2 metams darbo sutartis, tenka apgailestauti, kad australų propagandiniai pažadai kartais neatitinka faktų. Nekalbant apie tai, kad darbo savo specialybeje gauti neįmanoma (griovius kasa ir inžinieriai ir tt.), Australijoje:

1. sutarčiai pasibaigus lengvesnio ar geriau atlyginamo darbo neduoda vietos darbo įstaigos, nors su darbdaviu ir susitariama ir tokių darbų randama,
 2. tą patį darbą dirbdamas, australas gauna didesnę atlyginimą už DP.
- Liūdnas ir šeimų likimas. Šeimos — žmonos su vaikais, — nuo dirbančio šeimos galvos atskirtos kelias šimtais mylių. Iš šeimos galvos atlyginimo gausenei šeimai daromi atskaitymai kartais priveda prie deficito. O geriau apmokamo darbo, kaip minėta, neduodama.

Viename iš Australijos gautų laišku nusiskundžiama, jog „mūs ir toliau laiko DP ir apie vienodas teises su australais, kaip buvo pas mus Europoje kalbėta, netenka ir galvoti...“

Australijon nuvykusių nuotakas vaizduoja ir jų gyvenimo sąlygas, išplaukiančios iš nepaprastos butų krizės miestuose. Juk jei ir pavyksta kam nors susirasti darbo mieste, iš kurio galėtų lengviau pragyventi visa šeima ir, svarbiausia, kartu gyventi, butų stoka darosi neįveikiama kliūtimi.

Viengungiai nesiskundžia nei maistu, nei uždariais, tačiau ir jų bendros gyvenimo sąlygos ir aplinka tekaiba tik apie pionieriską ryžtą ir geresnių bei žmoniškesnių gyvenimo sąlygų — viltis. Dvejus metus išgyventi 16 vyrų skardiniame barake be langu, kada ir dienos metu tenka naudotis elektros šviesa, reiškia, kad civilizuoto žmogaus ir kukliems reikalavimams ne visa tai sunku apibendrinti ir taikyti visos sąlygos suteikiamas. Žinoma, kad siems ten nuvykusiems. Ir Australijoje šiuo metu ne visi jaučia čia išvardytus sunkumus. Kiti ir labai patenkinti. Tačiau, žiūrint iš bendresnės perspektyvos, kai kurios aplinkybės vertos didesnio dėmesio ir susirūpinimo.

Ypatingo dėmesio verta ir ta aplinkybė, kuri kukliai buvo paminėta „Lietuvio“ 10 nr., kalbant apie sudaromus „gerų kaimynų“ komitetus vyriausybės asimiliacijos pastangoms įgyvendinti. Oficialių valdžios institucijų pastangos australų visuomenę įtraukti tremtinių asimiliacijos darbams ir

tuo užkirsti kelią tautinių grupių susiformavimo galimybėms rodo pavojus, gresiančius gausiai lietuvių tremtinių bendruomenei Australijoje.

Tremtinių naujojo gyvenimo kelias niekur nėra rožėmis klotas. Tačiau čia suminėti faktai, remiantis iš Australijos gautomis informacijomis, atrodo, turėtų būti verti didesnio dėmesio ne vien tik teisiskai bejėgios mūsų bendruomenės, bet ir tų mūsų veiksmų, kurių pareiga rūpintis tolimiesniu mūsų tautinės bendruomenės likimu.

Savo laiku nevardinių sutarčių klausimu sukeltas spaudoje triukšmas išėjo į naudą tiems tremtiniams, kurie jų dėka buvo patekę į nepakenciamas sąlygas. Jie jau baigiami išvaduoti. Tenka manyti, kad atitinkami organai ras būdą ir priemonių atkreipti dėmesį į susirūpinimo vertas aplinkybes Australijoje, kol nevelu ir ko sąlygos leidžia. J. Pamušis

Atkelta Mühldorfo stovykla

Rosenheimas. Emigracijos banga vos ne nuplovė nuo žemės paviršiaus ir Rosenheimą lietuvių bendruomenės, kuri paskutiniojo metu buvo tiek sumazėjusi, kad stovyklos patalpos darė užmirštų, niekieno nelankomų namų išpūdį.

Rugpjūčio mėn. 24 d. Mühldorfo lietuvių stovykla atsikėlė į Rosenheimą, Rosenheimas išvengė kelionės į Ingostadtą. Abi, galima sakyti, vos alsavusios bendruomenės susijungė į vieną.

Rosenheimas lietuvių bendruomenė iki šiol nepasizymėjo jokiom partinėm rietenom ar asmeninio pobūdžio vaidais. Nūdien įsijungus Mühldorfo lietuviams, reikia tikėtis, kad stovykloje vyraus ta pati solidarumo ir kovos už tėvynę dvasia bei vienas kito reikalų supratimas.

Prieš kurį laiką į Rosenheimą atkėlė apie tūkstantį baltųjų rusų. Daugelis iš jų yra kilę iš Vilniaus ir Gardino apylinkių. Dažnas šiek tiek kalba ir supranta lietuviškai. JUL.

PASKUTINĖ PROGA

gauti IRO globą ar emigracinę pagalbą baigiasi šių metų rugpjūčio mėn. 31 dieną.

Todėl visi suinteresuoti IRO pagalba turi tuojau kreiptis į IRO kontrolės cehtus: Würzburge, Hannau, Nellingene, Augsburgu, Müncheni ir Amberge.

Vėliau į jokių prašymų nebus kreipiamas dėmesys

Atviras žodis

IRO ir pabėgėliai
I šveicarų publicisto G. Uxkull straipsny „IRO dvideiškiškas“ (žiūr. „Lietuvio“ 5 nr. str. „Apie „čirvų tūzą“) IRO atsako:

Pagal JT plenumo 1946. XII. 15 priimtą konstituciją svarbiausias IRO uždavinys yra šios organizacijos globojamiems asmenims suteikti galimybę grįžti į savo tėvynes arba į tuos kraštus, kuriuose jie anksčiau gyveno. Todėl IRO yra įpareigota savo globotiniams garantuoti visas lengvatas, kad jie gautų informacijas iš savo kilmės kraštų, pagal kurias jie apsispręstų arba grįžti arba emigruoti. IRO vengia naudauti bet kokią spaudimą arba propagandą, kuri turėtų įtakos pabėgėlių apsisprendimui.

IRO globojamų tarpe yra ne vien tik pabėgėliai. Nuo IRO veiklos pradžios, t. y. nuo 1947. VII. 1 iki 1949. VI. 30 reparacijos 64.890 asmenų, o emigravo 538.035. Faktas, kad emigruojančių buvo kelis kartus daugiau, negu reparijuojančių, įrodo, kad pabėgėliai nėra verčiami grįžti.

Užrašo straipsny minimas incidentas, įvykęs Amagerio saloje prie Kopenhagos, IRO gausi dėkonojė nėra žinomas. Gal būt, tai buvo Dėkonojė iškilų susitarimas su sovietų nėrija. Šiame krašte pabėgėliai faktinai yra administruojami vietinių įstaigų.

Visi lietuviškai skaite „Lietuvi“

„Tiesa“ raso:

Jau važiuoja „raudonosios gurguolės“

„Raudonosios gurguolės“, vežamos Lietuvos ūkininkų sunkiai uždirbtus grūdus Maskvai, šiemet pradėjo riedėti daug anksčiau, kaip kitais metais. Atrodo, kad SSSR šiais metais stengiasi sukaupti galimai didesnius grūdų kiekius ir savo valstybinius sandėlius. Vos tik nuopiovus įjavus, jie tuojau kuliami ir „valstybei pristatomi tuojau perviršija planą“.

— „Tarybų vėliavos“ artelė perviršijo planą ir pristatė daugiau kaip 2,5 tonos rugių“.

— Užpalių kolūkis „Pirmyn“ raudonąja gurguole pristatė valstybei 4 tonas grūdų, o Vyžuonų „Kibirkštis“ — 3,5 tonas.

„Tiesa“ pažymi: „Pirmasis javų kiliamas rodo, kad šiais metais daugelyje kolektyvinių ūkių užaugo labai geras derlius“.

— „Geriausius grūdus atiduoti valstybei“ — baigia laikraštis. („T.“ VIII. 2).

Kitoje vietoje „T.“ peikia Trakų, Varėnos, Kaišiadorių ir Lazdijų apskritis, kur valstybei teatiduota 1,4% numatytų javų (T. 1949. VIII. 4).

„T.“ Nr. 166 kolchozinkai raginami „nuo pat pirmųjų derliaus nuėmimo dienų būtinai organizuoti kiliimą ir grūdų statymą valstybei. Savalikius valstybinių paruošų atlikimas yra kiekvieno kolūkio nario šventa pareiga“. Bolševikų partijai, girdi, reikia „darbais įrodyti savo atsidavimą“, kitaip partiant — grūdais...